

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

QARSHI MUHANDISLIK IQTISODIYOT INSTITUTI

“Iqtisodiyot” fakul'teti

“Biznes va innovatsion menejment” kafedrası



“KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK”

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 200000 - Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq

Ta'lim sohasi: 230000 - Iqtisod

Ta'lim yo'nalishi: 60411200 - Menejment (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

QARSHI – 2022 yil

va tadbirkorlik subyektlaridan olinadigan soliq turlari. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlaridan soliq olish qoidalari va soliq imtiyozlari.

8-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida ishlab chiqarish xarajatlari va mahsulot tannarxi taxlili

Ishlab chiqarish xarajatlarining mohiyati tarkibi va elementlari. Kichik biznes subyektlarining ishlab chiqarish, sotish va boshqa faoliyati natijasida yuzaga keladigan xarajatlarni turkumlash. Ishlab chiqarish xarajatlari. Noishlab chiqarish xarajatlari. Ichki xarajatlari. Tashki xarajatlari. Doimiy xarajatlari. O'zgaruvchan xarajatlari. Bevosita xarajatlari. Bilvosita xarajatlari. Maxsulot tannarxiga kiritiladigan xarajatlari. Davr xarajatlari. Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajatlari. Favqulotda zararlar. Mahsulotni tannarxi va uni xisoblash usullari. Mahsulot tannarximi pasaytirish yo'llari.

9-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy faoliyatini taxlili

Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy faoliyati ko'rsatkichlari. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining asosiy moliyaviy xujjatlari. Balans. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari moliyaviy faoliyatini taxli qilish. Moliyaviy taxlilning turlari va ularni o'tkazish usullari. Kichik biznes va tadbirkorlikda moliyaviy rejalashtirishning mohiyati, maqsadi va asosiy ko'rsatkichlari. Kichik biznes va tadbirkorlikni moliyalashtirish manbalari. Kichik biznes subyektlarini kredit bilan ta'minlash shakllari. Kredit turlari. Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishning boshqa manbalari va ulardan samarali foydalanish.

Yalpi daromad va foyda. Foydaning turlari. Kichik biznes va tadbirkorlik sohasida foyda turlarini taxli qilish. Kichik biznes va tadbirkorlik tizimida rentabellik darajasini hisoblash usullari.

10-mavzu. Tadbirkorlik etikasi va madaniyati

Tadbirkor raxbar etikasi. Tadbirkor raxbarning etika kodeksi. O'ziga jalb qilish imidji. Tadbirkor raxbar faoliyatining ruxiy-psixologik xususiyatlari. Tadbirkor raxbar etiketi. Suxbatlashish, tamishish xamda surashish normasi. Ish kontraktlarini tashkil qilish. Ish suxbatlarini olib borish. Ish qogozlarini yozish. Telefonda gaplashish madaniyati. Ish protokoli va xisoboti. Tadbirkor raxbarning nutq madaniyati va uning ruxiy-psixologik xususiyatlari. Tadbirkor raxbarning tashqi ko'rinishi va o'zini tutishi. Tadbirkor raxbar va xodimlar o'rtasidagi munosabatlar. Tadbirkor raxbar faoliyatida mojaro:li xolatlari va ularni xal etish usullari.

11-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining eksport saloxiyatini baholash

Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida eksportning xozirgi xolati va taxlili. Eksportyor korxonalarining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi. Eksportyor korxonalariga yaratilgan shart-sharoitlar va imtiyozlar. Eksportga maxsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar oldida turgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Kichik biznes korxonalarida eksportbop maxsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish. Horijda o'zbek savdo uylarini tashkil etish. Eksport ko'rsatkichlarini xisoblash usullari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Kichik biznes va tadbirkorlikning mohiyati va mazmuni.
2. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining turlari va shakllari.
3. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va boshqarish.
4. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida marketing faoliyatini tashkil etish.
5. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish.
6. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlariga xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmalari.
7. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida ishlab chiqarish xarajatlari va maxsulot tannarxi taxlili.

8. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy faoliyatitaxlili.

9. Tadbirkorlik etikasi va madaniyati.

10. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining eksport saloxiyatini baholash.

11. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining eksport saloxiyatini baholash. Amaliy mashg'ulotlar multimediyaga qurilmalari bilan jhozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari.

2. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish.

3. Aholining bandlik muammosini hal etishda tadbirkorlikning tuigan o'rni.

4. Tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish bo'yicha tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari.

5. Savdo-xarid va savdo-vositachilik kichik biznes va xususiy tadbirkorligini rivojlantirish yunalishlari.

6. Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish muammolari.

7. Kichik biznes taktikasi va strategiyasi.

8. Kichik biznes obyektleri, subyektlari va shakllari.

9. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash.

10. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirishni takomillashtirish.

11. Kichik biznes korxonalarini boshqarishni o'ziga xos xususiyatlari.

12. Kichik biznes korxonalarining bankrotligi va ularni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash.

13. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida maxsulot tannarxining kamaytirish yullari.

14. Kichik korxonalar va tadbirkorlik subyektlari maxsulotiga baxobelgilar boskichlari va usullari.

15. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari faoliyatida tavakkalchilikni kamaytirish yo'llari.

16. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari faoliyatini samaradorligini oshirish yo'llari.

17. Jahon iqtisodiyotida oziq-ovqat muammosi

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyiha ishi, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

«Kichik biznes va tadbirkorlik» o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr:

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mohiyati va mazmuni;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni iqtisodiyotda tutgan o'rni;
- kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishni;
- kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish va taxlil etishni;
- kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini boshqarishni;
- kichik biznes va tadbirkorlikni bank, soliq, sug'urta, bojxona kabitashkilotlar bilan munosabatlarini;
- kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini samaradorligini oshirish yo'llarini *tassavvurga ega bo'lishi*;
- mamlakatimizda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlarini;
- kichik biznes va tadbirkorlikning tashkiliy-xuquqiy asoslarini hamda ularni davlat

tomonidan qo'llab-quvvatlash masalalarini;

- kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish, ularning moliyaviy faoliyati va kredit bilan ta'minlash shakllarini;
- kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarining bank, soliq va audit bilan bo'ladigan aloqalarini, axborot bilan ta'minlash usullarini va iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llarini bilishi va ularidan foydalana olishi;

- yangi korxonani tashkil etish;

- uni davlat ro'yxatidan o'tkazish va litsenziya olish tartibi;

- texnik-iqtisodiy asoslash va biznes-reja ishlab chiqishini;

- kichik korxonani boshqarish;

- kichik korxonalar faoliyatini iqtisodiy taxlil qilish;

- kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida marketing faoliyatini tashkil etishning uslubiy asoslari bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak;

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni belgilovchi mezonlar xaqida, kichik biznes va tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab - quvvatlash xaqida, kichik biznes va tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab - quvvatlash xaqida, kichik biznes va tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab - quvvatlashning xorijiy mamlakatlarda tajribasi xamda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqqa tortish, ulardan olimadigan soliq turlari va soliq imtiyozlari xaqida, kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish bo'yicha malakalarga ega bo'lishi kerak.

VI. Ta'lim berish usullari va ta'lim texnologiyalari

Darsda quyidagi o'quv usullari va shakllari qo'llaniladi:

- ma'ruzalar
- real vaziyatga asoslangan amaliy ishlarni bajarish
- o'qituvchilarning maslahatlari
- mustaqil ish
- interfaol vaziyatli topshiriqlar, keys-stadtlar yechish
- jarayonli yo'naltirilgan ta'lim
- muhokamalarda ishtirok etish
- mustaqil ishlarni bajarish
- taqdimot tayyorlash
- turli darajadagi testlarni yechish
- esse yozish
- kichik guruhlarda ishlash
- individual loyihalar
- so'rov o'tkazish
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

Talabalar darslarda qatnashishdan oldin bir qator tayyorgarlik darslarini bajarishlari kerak.

VII. Kreditlarni olish uchun talablar

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test yoki yozma ishini topshirish.

Foydalaniadigan adabiyotlar ro'yxati
Asosiy adabiyotlar

1. Samadov A.N., Ostanaqulova G.N. Kichik biznes va tadbirkorlik. T.: Moliya-iktisod, 2008.

2. Boltaboyev M.R., Qosimova M.S., Ergashxodjayeva S.H.J., Goyigtazarov B.K., Samadov A.N., Xodjayev R.S. Kichik biznes va tadbirkorlik. - T.: ADIB NASHRIYOTI, 2011 - 235 b
3. Qosimova M.S., Yusupov M.A., Ergashxodjayeva S.H.J. Marketing. - T.: TDIU - 2010.
4. Xodiyev B.Y., Qosimova M.C., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. T.: TDIU, 2011.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. S.H.M. Mirziyoyev. "2020 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustivor vazifalar haqida Oliy Majlisga Murojaatnomasi" //Xalq so'zi 2020 yil 25 yanvar.
2. "O'zbekiston yanada rivojlanish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 -sonli Farmoni.
3. Mirziyoyev S.H.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'limi kerak" /-T.; O'zbekiston. 2017. -104 b.
4. Mirziyoyev S.H.M. "Qonun ustivorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi" /-T.; O'zbekiston. 2017. -48 b.
5. Mirziyoyev S.H.M. "Buyuk kelajagimizni mard va o'ljabanob xalqimiz bilan birga quramiz" /-T.; O'zbekiston. 2017. -488 b.
6. Mal'iy biznes. Organizatsiya, ekonomika, upravlenie: Ucheb. Posobie dlya uzo'v / Pod red. Prof. V.Ya. G. Gorfinklya, prof. V.Ya. Gorfinklya, V.A. Shvandara. - 2 e izd., pereb. I dop.-M.: YUNITI - DANA, 2008.
7. Предпринимательство: учебник / под ред. М.Г. Лапусты. - 4-е издательство, доп. - М.: ИНФРА-М, 2008. - 667 с.
8. Анискин Ю.П. Организация и управление малым бизнесом: Учеб. пособ. - М.: Финансы и статистика, 2008. - 160 с.

Axborot manbaalari

1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat hokimiyati portali
2. www.press-service.uz - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Matbuot xizmati rasmiy sayti
3. www.mfer.uz - O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiya va savdo Vazirligining rasmiy sayti
4. www.UzA.Uz - O'zbekiston milliy axborot agentligi rasmiy sayti
5. www.review.uz - Ekonomicheskoye obzorniyel jurnal
6. www.cer.uz - Iqtisodiy tadqiqotlar Markazining rasmiy sayti
7. www.uzreport.com - biznes axborotlari portali

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti tomonidan ishlab chiqilgan va Institut Kengashning 2022 yil "15" 06 dagi 11-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

Fan/modul uchun ma'sullar:

J.Q.Berdiyev-QarMII "Biznes va innovatsion menajment" kafedrasi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Muhtidinov X.S. Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti "Biznes va innovatsion menajment" kafedrasi professori.

Qurbanov A.B. Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasi dotsenti, i.f.n.